

När Porkalaområdet tömdes

Svenska pensionärsförbundets skrivartävling Berätta din historia var en succé. I år kommer vi att publicera ytterligare några bidrag. Ragnar Backström från Kotka fick ett hedersomnämmande.

”**Tu lär ska få ryssin ti granni**”, sade en av grannarna åt mig en kväll i början på september 1944. Den sommaren hade jag tillfälligt lämnat min nyländska hemort för ett småbruk i Österbotten. Där var jag som sextonåring för att hjälpa till på min morbrors jordbruk, när han själv var inkallad. På gården fanns min sjuttiofemåriga, okuvliga mormor, som tog hand om korna, medan jag hade hästen Lisa och fölet Teppo på min lott.

Tyvärr hade grannen rätt med sin spekulation om ny granne för mig. Det var till och med värre än så. I Österbotten lyssnade man på Sveriges radionyheter och de hade rapporterat, att vårt land förde underhandlingar med Sovjet om att få slut på kriget. Enligt en obekräftad uppgift skulle Finland utarrendera Porkalaområdet till militärbas för femtio år. Mitt hem fanns i Kyrkslätt, så det var nära ögat. Tanken tilltalade mig inte alls.

Det visade sig snart, att den ryska tolkningen av Porkalaområdet omfattade mycket mera än Porkalaudd. Militärbasen skulle omfatta en stor del av Kyrkslätt socken och hela Degerby socken. Vår familj skulle inte få ryssen till granne, vi och många andra skulle bli tvungna att ta vårt pick och pack och lämna hembygden för alltid.

Följande dag, när jag tillsammans med några grannar var på havreåkeren, kom telegrafkontorets cykelbud längs byvägen. Alla kände honom och såg i honom en olycksfågel, som ofta kom med tråkiga bud. Man önskade helst, att han skulle åka förbi. Men nej, han stannade, hoppade över landsvägsdiket och kom raka vägen till mig och räckte fram en telegramblankett och en kosmospenna. ”Stanna tills vidare där. Hemfolket.”

Jag hade likväl beslutat åka hem för att hjälpa till vid tvångsflyttningen och ta avsked av min hembygd. För att tömma området gavs tio dygn. Jag startade samma kväll. Tåget norrifrån var flera timmar försenat. Jag fick en ståplats i det överfulla tåget. Det blev många extra uppehåll; på flera stationer dirigerades vårt tåg in på ett sidospår för att ge rum för norrutgående militärtåg, som inte stannade. Vi passagerare fick ingenting veta, men vi förstod, att situationen var allvarlig.

Också den resan tog slut, fastän den varat länge. När jag kommer fram till mitt hem på västra sidan av Esboviken, bär man just ut det sista av våra saker. Jag går in. Rummen är tomma och dystra, de höga ekarna i allén hindrar det svaga septemberljuset att tränga in.

Där kom jag för sent, men det finns annat att utträtta. Det är något feberaktigt över arbetet på åkrarna, det gäller att få så mycket som möjligt bärgat innan tiden tar slut. Potatisen är i det närmaste upptagen.

Genom skogen går jag ner till stranden. Vassen står ödsligt gulbrun, vattnet är inte klart som i våras, nu är det grumligt grönaktigt. Här trodde jag, att jag om några dagar skulle ligga och lurpassa på änderna, jag skulle resa hem på permission den 25:e september. Men allt blev annorlunda. Hem kom jag, men nu har jag inte tid att gå på andjakt. Viktigare saker skall skötas och tiden är knapp.

Jag fortsätter genom skogsdungen och passerar riskojan, som en kompis och jag hade börjat bygga i våras. Den står där halvfärdig och halvfärdig skall den förbli. Över berget tar jag mig till bryggan, där en galeas håller på att lastas med virke och möbler. Ute på viken ligger en annan galeas, färdig att avgå.

Nu ringer vällingklockan att maten är färdig. Tillsammans med några män, som lastar galeasen, går jag upp till gårdens kök. Där har samlats en hel del hungriga människor. Man får sig en portion gröt och går ut på gården. På någon packlåda slår man sig ner och börjar sleva i sig gröten. Ägaren, ingenjörkapten H., går omkring och pratar med folket. Han har en tung uppgift dessa dagar: att evakuera allt från sin vackra, blomstrandegård. Till det yttre är han alldeles lugn, han berättar de senaste nyheterna, för uppe i hans arbetsrum står radion ännu kvar.

Efter måltiden går var och en till sitt. Jag ansluter mig till ett arbetslag, som balar hö vid stranden. Vi håller på, så länge det är ljus, ja till och med sedan mörkret fallit på. Man har dragit ner en elledning till stranden och där balar man hö dygnet om i skenet av en stark elektrisk lampa.

De, som har nattskift, lägger sig tidigt för att få någon timmes sömn. Efter mitt arbetspass tar jag ett fång hö och går hem. Där breder jag ut höet på golvet och lägger en pappersäck ovanpå. Det blir en mjuk bädd, fastän pappersäcken prasslar alldeles förfärligt. Nu gör det ingenting, jag tror mig kunna sova i vilken bädd som helst, så uttrötad är jag. Med kläderna på kastar jag mig på höet och somnar så gott som genast.

Evakueringen av Porkala skedde under några hektiska dagar i september 1944. Bild: porkala.net

Följande morgon är vi tidigt uppe igen, nattsömnen blev rätt kort. Då tidig frukost serveras klockan sex, har vi redan hunnit med en hel del. I dag är nästsista dagen och ännu finns det kvar en hel del, som måste fås bort. I bagarstugan är det liv och rörelse dagen i ända, 120 personer i tungt arbete äter en hel del. Gården har nämligen fått bl. a. soldater som evakueringshjälp utifrån. Också i dag arbetas det intensivt, målet är att det i kväll inte skall finnas mycket kvar ogjort. På kvällen ber två av gårdsägarens barn mig följa med till pappans bil för att lyssna på radionyheter i bilradion. En god sak, detta med radio i bilen.

Sista dagen. Den gryr lika regntung och grå som de föregående. Klockan 7 samlas alla på gården vid flaggstängen. Kaptenen-gårdsägaren talar: han påminner om de gångna, lyckliga tiderna, då vi fått leva på den kära gården. Han ber oss i minnet bevara gården sådan den var. Vi får inte vara sorgsna och bittra. Det, som skall ske, måste vi acceptera. Det är en mening i det, även om det nu synes oss som den största orättvisa. Så tackar han alla för den hjälp de givit honom i gångna år och under de senaste dagarna.

Flaggan går i topp, alla blottar huvudet, soldaterna står i givakt. Den vackra, blåvita flaggan vajar där för sista gången. Så sjunger vi alla gemensamt ”Vår Gud är oss en väldig borg”. I all sin enkelhet är tillfället gripande. Bilden av människorna, som i den gråkalla morgonen sjunger den gamla, kända psalmen, den kommer jag nog att minnas till min levnads slut.

Efter hyllningen till flaggan ges order för dagen, avskedsdagen. Lastbilar står utanför huvudbyggnaden. Vid bryggan ligger ännu en skuta, den tar in de sista höbalarna i lastrummet och på däck. Vid stranden håller man på med att forsla

ved i stora flottor till östra stranden av Esboviken. Några av försvarsmaktens motorbåtar är förtöjda vid den långa bryggan i väntan på att flottorna skall bli klara att bogseras över. Jag passar på tillfället och tar ett par bilder, då jag ännu har kvar några bildrutor på filmen, som jag haft turen att komma över. En av soldaterna sticker ut huvudet ur kajutan och ropar: ”A-tilaus på den bilden”. Genast kommer de övriga pojarna fram och ber om en bild. Det är så roligt att ha en bild som minne, se. Jag bifaller gärna deras anspråkslösa begäran och tar ytterligare ett par bilder, där de poserar på båtdäcket. Jag får deras hemadresser och lovar sända bilderna så snart de är färdiga.

Jag fortsätter ut till skutan. Under tiden har solen tittat fram. Jag klättrar upp i skutans mast och tar mig en sista överblick av omnejden. Vacker ligger den vitrappade gården i höstsolens sparsamma sken, vacker var den i vintras, då månen ”vandrade sin tysta ban” över slätten och skogsbrynet. Nåja, alltid var det inte tyst. Då Helsingfors i februari upplevde sina tre stora nattliga bombardemang både syntes det och hördes härute.

Söderut simmar holmarna på vattnet, som nu skimrar i solskenet så att det plötsligt nästan gör ont i ögonen (eller är det någon annan orsak?). Det var det sista, nu skymmer molnen åter solen, allt blir mörkt och trist. Jag klättrar försiktigt ner ur masten. Snabba kårar ilar fram över vattnet, vinden sliter i lejonflaggan, som ilsket smattar på stängen i motorbåtens akter.

För sista gången går jag upp från stranden. Klockan är redan tre på eftermiddagen. Klockan fyra skall allt vara tömt. Vi städar och snyggar upp en sista gång framför karaktärshuset. Allt skall överlämnas i gott skick, helt och rent. Nu rullar en armébil in på gården. Patrullen, som kommer med den, ber oss skynda på. En kvart över fyra startar den sista lastbilen. Endast ägarens bil är ännu kvar. Flaggan halas, ägarens bil kör iväg. Jag är ensam kvar på gården.

Jag tar min cykel och beger mig långsamt, ledande cykeln, bort längs genvägen genom skogen. Upp på backen blir jag stående. Jag ser tillbaka på gården med de välkända husen. Där har vår familj bott i många år, där har vi upplevt både sorger och fröjder. Där har jag skidat i skogarna om vintern, arbetar på åkrarna om sommaren och efter arbetsdagens slut simmat nere vid stranden.

I den stunden kommer jag att tänka på Gunnar på Lidarände och hans sista ord: ”Fager är liden, så fager har den aldrig synt mig förr: gula är åkrarna och ängarna slagna. Hem vill jag åter rida och ingenstädes fara.” Gunnar stannade på Lidarände, stannade hemma och dog i strid. Vi däremot har inte något val, vi måste leva vidare.

Men här får jag inte bli stående i all evighet. Det, som förlorats, kommer inte åter. Jag cyklar vidare genom fält, som givit goda skördar av vete och råg. Nu står de kala, likaså lövträden. Någon enstaka björk lyser ännu gul och på andra sidan åkern står en asp, som i sin röda höstskrud bryter av mot den mörka barrskogen där bakom. Jag fortsätter min färd och kommer till stora landsvägen. Där borta vid bron över Esboviken skall den nya gränsen gå. Ute på bron stannar jag ännu en allra sista gång. Det känns, som om någonting ville hålla mig kvar här fastän jag vet, att det inte går för sig. Nu kommer en militärbil. En av passagerarna, en löjtnant, ber mig skynda. Han säger det, som han skall säga, i en lågmäld och vänlig ton. Han förstår mig helt säkert och jag lyder honom villigt.

Mitt på bron håller några soldater på att borra hål i räcket för den nya gränsbommen. Aldrig hade jag kunnat tänka mig en gränsbom på denna plats. På Esbosidan av bron finns redan en bom tvärs över vägen. När jag kommer närmare, öppnas den för mig. Jag passerar den och efter mig svängs den tillbaka över vägen. Detta var ”The End” för en period av livet. Vad har framtiden måntro i beredskap för oss?

RAGNAR BACKSTRÖM